

Προς τη Βουλή των Ελλήνων

Αθήνα, 11 Μαρτίου 2024

Πρόταση νόμου

**Προτάσεις νόμων με λαϊκή πρωτοβουλία
κατ' εφαρμογή του άρθρου 73 παρ. 6 του Συντάγματος**

Αιτιολογική έκθεση

Η εισαγωγή θεσμών και διαδικασιών άμεσης συμμετοχής των πολιτών στο πλαίσιο των σύγχρονων αντιπροσωπευτικών δημοκρατιών αποτελεί μία διεθνή τάση, καθώς αφ' ενός θεωρείται ένας τρόπος αναβίωσης του πολιτικού ενδιαφέροντος των πολιτών, υπέρβασης των φαινομένων κρίσης της δημοκρατίας και βελτίωσης της ποιότητας των λαμβανομένων αποφάσεων, αφ' ετέρου διευκολύνεται από τις δυνατότητες που δίνουν οι νέες τεχνολογίες. Μόνο τα τελευταία λίγα χρόνια καταγράφηκαν διεθνώς emblematicές πολιτικά στιγμές άμεσης δημοκρατίας και λαϊκής πρωτοβουλίας: από το δημοψήφισμα του 2022 στη Χιλή για το σχέδιο συντάγματος που είχε καταρτιστεί μέσω μιας πρωτόγνωρης συμμετοχικής διαδικασίας με την εκλογή ειδικής Συντακτικής Συνέλευσης, που θα καταργούσε το Σύνταγμα της δικτατορίας Πινοσέτ, μέχρι το αίτημα της γαλλικής αντιπολίτευσης προς το Συνταγματικό Συμβούλιο της χώρας για τη διοργάνωση ενός «δημοψηφίσματος με κοινή πρωτοβουλία» προκειμένου να ανατραπεί η συνταξιοδοτική μεταρρύθμιση που προκάλεσε μεγαλειώδεις κινητοποιήσεις στη χώρα έναν χρόνο πριν.

Η τάση διεύρυνσης των θεσμών και διαδικασιών άμεσης συμμετοχής των πολιτών αντανακλάται και στο ελληνικό Σύνταγμα, το οποίο στην πρόσφατη αναθεώρηση προσέθεσε στον θεσμό του δημοψηφίσματος και έναν νέο θεσμό, αυτόν της λαϊκής νομοθετικής πρωτοβουλίας.

Συγκεκριμένα, με την παράγραφο 6 του άρθρου 73 του Συντάγματος εισάγεται η δυνατότητα της πρότασης νόμου με λαϊκή πρωτοβουλία. Ειδικότερα, η σχετική διάταξη προβλέπει ότι: «Με υπογραφή πεντακοσίων χιλιάδων πολιτών που έχουν δικαίωμα ψήφου, μπορούν να κατατίθενται έως δύο ανά κοινοβουλευτική περίοδο προτάσεις νόμων στη Βουλή, οι οποίες με απόφαση του Προέδρου της παραπέμπονται στην οικεία κοινοβουλευτική επιτροπή προς επεξεργασία και εν συνεχεία εισάγονται υποχρεωτικά προς συζήτηση και ψήφιση στην Ολομέλεια του Σώματος. Οι προτάσεις νόμων του προηγούμενου εδαφίου δεν μπορεί να αφορούν θέματα δημοσιονομικά, εξωτερικής πολιτικής και εθνικής άμυνας. Νόμος ορίζει τους όρους και τις προϋποθέσεις εφαρμογής της παρούσας παραγράφου».

Αν η διεύρυνση των θεσμών άμεσης συμμετοχής των πολιτών, με συμβουλευτικό ή και με αποφασιστικό χαρακτήρα, αποτελεί μια γενική διεθνή τάση, στη χώρα μας η δυνατότητα των πολιτών να παρεμβαίνουν αποτελεσματικά στη νομοθετική διαδικασία καθίσταται πολύ πιο σημαντική. Η πολιτική κρίση και το αίσθημα ελλείμματος εκπροσώπησης, η συνειδητή υποβάθμιση των παραδοσιακών θεσμών ελέγχου της πολιτικής εξουσίας, όπως η δικαιοσύνη, οι ανεξάρτητες αρχές, αλλά και τα ΜΜΕ, και η υπονόμευση του κράτους δικαίου και γενικότερα η εκλογική αντίληψη της δημοκρατίας, που μετατρέπεται έτσι σε «τυραννία της πλειοψηφίας», υπονομεύουν τους αντιπροσωπευτικούς θεσμούς, γεννούν αισθήματα αδικίας και πολιτικής δυσφορίας και κινητοποιούν τους πολίτες στην κατεύθυνση της ανάληψης πρωτοβουλιών μέσα από την ίδια την κοινωνία.

Το χαρακτηριστικότερο παράδειγμα της πρόσφατης επικαιρότητας είναι η συλλογή περισσότερων από ένα εκατομμύριο υπογραφών για την απόδοση δικαιοσύνης στα θύματα του σιδηροδρομικού δυστυχήματος στα Τέμπη, ως απάντηση στην απόπειρα συγκάλυψης των ευθυνών για το έγκλημα αυτό.

Ωστόσο, το παράδειγμα αυτό δεν είναι το μόνο. Σειρά σύγχρονων θεμάτων και νέων αιτημάτων έρχονται στο προσκήνιο, έστω και με μη θεσμοποιημένο τρόπο, χάρη στην

κινητοποίηση και στην πίεση των πολιτών και των οργανώσεών τους. Από την προστασία του περιβάλλοντος, μέχρι την καθιέρωση της ισότητας στον γάμο και στην τεκνοθεσία, στην οποία μόλις πρόσφατα προχώρησε η Βουλή των Ελλήνων, μια σειρά από σημαντικά νομοθετικά βήματα δεν θα είχαν γίνει χωρίς την κοινωνική κινητοποίηση.

Στο πλαίσιο αυτό, με την παρούσα πρόταση νόμου επιδιώκεται η έκδοση του εκτελεστικού του Συντάγματος νόμου που προβλέπεται στην παράγραφο 6 του άρθρου 73, ώστε να καταστεί ενεργή η σχετική συνταγματική πρόβλεψη, που προστέθηκε με την αναθεώρηση του 2019.

Το γεγονός ότι μετά από σχεδόν πέντε χρόνια η κυβέρνηση συνεχίζει να αδρανεί και αποφεύγει να αναλάβει τη σχετική νομοθετική πρωτοβουλία είναι ιδιαίτερα προβληματικό, καθώς καθιστά αδύνατη την άσκηση ενός ατομικού και συλλογικού πολιτικού δικαιώματος που προβλέπει ευθέως το ίδιο το Σύνταγμα.

Η ουσιαστική και συμβολική βαρύτητα της παράλειψης αυτής αποδεικνύεται από το γεγονός ότι εξαιτίας αυτής περιορίζεται *de facto* μια πολύ σημαντική δυνατότητα άμεσης και αποτελεσματικής παρέμβασης του λαού στην άσκηση της νομοθετικής εξουσίας, τη στιγμή που το ίδιο το πρώτο άρθρο του Συντάγματος ορίζει τη λαϊκή κυριαρχία ως θεμέλιο του πολιτεύματος και τον λαό ως πηγή και λόγο ύπαρξης όλων των εξουσιών.

Η προτεινόμενη νομοθετική ρύθμιση ακολουθεί τις εξής θεμελιώδεις επιλογές:

Πρώτον, η διαδικασία της λαϊκής νομοθετικής πρωτοβουλίας διακρίνεται σε τρεις φάσεις: Η πρώτη ολοκληρώνεται με την κρίση περί του παραδεκτού της πρότασης νόμου με λαϊκή πρωτοβουλία. Ειδικότερα, μια πρόταση νόμου με λαϊκή πρωτοβουλία είναι παραδεκτή εφόσον δεν παραβιάζει την προϋπόθεση του δεύτερου εδαφίου της παρ. 6 του άρθρου 73 του Συντάγματος, δηλαδή εφόσον δεν αφορά ένα από τα θέματα που δεν επιτρέπεται να αποτελέσουν αντικείμενο ρύθμισης με λαϊκή νομοθετική πρωτοβουλία (δημοσιονομικά, εξωτερική πολιτική, εθνική άμυνα). Η δεύτερη ολοκληρώνεται με τη συγκέντρωση του ελάχιστου απαιτούμενου αριθμού έγκυρων υπογραφών, δηλαδή 500.000 Ελλήνων και Ελληνίδων πολιτών με δικαίωμα ψήφου, όπως προκύπτει από τα δεδομένα των εκλογικών καταλόγων. Και η τρίτη με τη συζήτηση και ψήφιση της πρότασης στην Ολομέλεια της Βουλής. Η εισαγωγή επιμέρους σταδίων κρίθηκε σκόπιμη προκειμένου αμφισβητήσεις σχετικά με το

παραδεκτό μιας πρότασης να επιλύονται στην αρχή της διαδικασίας, η οποία είναι δύσκολη, χρονοβόρα και κοστοβόρα.

Δεύτερον, η συλλογή των υπογραφών επιλέχθηκε να γίνεται μόνο μέσω ειδικής ψηφιακής πλατφόρμας της Βουλής των Ελλήνων (πλατφόρμα «Πρωτοβουλία»). Η επιλογή αυτή, αν και έχει ορισμένα επιμέρους μειονεκτήματα (π.χ. σε σχέση με δυσκολίες πρόσβασης μη εξοικειωμένων με τις ψηφιακές τεχνολογίες προσώπων), έχει τρία μεγάλα πλεονεκτήματα: πρώτον, θα διατίθεται δωρεάν και επί ίσοις όροις σε όλα τα ενδιαφερόμενα για την ανάληψη πρωτοβουλίας πρόσωπα, δεύτερον, θα παρέχει εχέγγυα ασφάλειας ως προς τη συλλογή, αποθήκευση και επεξεργασία των προσωπικών δεδομένων των πολιτών που υπογράφουν και, τρίτον, καθιστά ευχερή τη γρήγορη και έγκυρη διασταύρωση των στοιχείων όσων υπογράφουν μια πρόταση νόμου με λαϊκή πρωτοβουλία, η οποία θα ήταν εξαιρετικά δύσκολη και αργή στην περίπτωση άλλων διαδικασιών (έγχαρτων ή μέσω άλλων εμπορικών ψηφιακών πλατφορμών χωρίς απευθείας πρόσβαση στα αρχεία των εκλογικών καταλόγων).

Ειδικότερα:

Στο **άρθρο 1** του προτεινόμενου νόμου οριοθετείται το αντικείμενο αυτού, ήτοι η εξειδίκευση της διαδικασίας εφαρμογής της παραγράφου 6 του άρθρου 73 του Συντάγματος.

Στο **άρθρο 2** ορίζεται η έννοια της «πρότασης νόμου με λαϊκή πρωτοβουλία», καθώς και οι περιπτώσεις στις οποίες αυτή, για τους σκοπούς του παρόντος νόμου, θεωρείται «παραδεκτή», «αναρτηθείσα προς υπογραφή» και «επιτυχής».

Στο **άρθρο 3** ορίζονται τα πρόσωπα που μπορούν να αναλάβουν την πρωτοβουλία κατάρτισης πρότασης νόμου με λαϊκή πρωτοβουλία και συγκέντρωσης υπογραφών. Συγκεκριμένα, με δεδομένο ότι η συμμετοχή στην άσκηση της νομοθετικής εξουσίας μέσω της ανάληψης πρωτοβουλίας κατάθεσης πρότασης νόμου αποτελεί πολιτικό δικαίωμα, επιλέχθηκε αυτή να επιφυλαχθεί μόνο σε φυσικά πρόσωπα, Έλληνες και Ελληνίδες πολίτες με δικαίωμα ψήφου.

Στο **άρθρο 4** καθιερώνεται η διαδικασία με την οποία μια πρόταση νόμου με λαϊκή πρωτοβουλία αναγνωρίζεται ως κατ' αρχήν παραδεκτή, δηλαδή σύμφωνη με τη μόνη προϋπόθεση του δεύτερου εδαφίου της παρ. 3 του άρθρου 76 του Συντάγματος, ήτοι την απαγόρευση πρότασης που αφορά θέματα δημοσιονομικά, εξωτερικής πολιτικής και εθνικής άμυνας. Η αναγνώριση μιας πρότασης νόμου με λαϊκή πρωτοβουλία ως

παραδεκτής ή μη ανατίθεται στον Υπουργό Δικαιοσύνης, ο οποίος κατά την έκδοση της σχετικής απόφασης ασκεί δέσμια αρμοδιότητα στη βάση προηγούμενης υποχρεωτικής γνώμης της Διάσκεψης των Προέδρων της Βουλής. Όλη η διαδικασία διάγνωσης του παραδεκτού ή μη μιας πρότασης νόμου με λαϊκή πρωτοβουλία διαρθρώνεται, με βάση την προτεινόμενη ρύθμιση, μέσα σε πολύ σαφή και σύντομα χρονικά πλαίσια, προκειμένου να αποφευχθεί η ματαίωση της λαϊκής νομοθετικής πρωτοβουλίας εξαιτίας καθυστερήσεων των αρμόδιων υπηρεσιών και οργάνων.

Στο **άρθρο 5** προβλέπεται η δημιουργία ειδικής πλατφόρμας της Βουλής των Ελλήνων («Πρωτοβουλία») με σκοπό τη διευκόλυνση της έγκυρης και ταχείας συλλογής υπογραφών επί προτάσεων νόμων με λαϊκή πρωτοβουλία και εξουσιοδοτείται ο Πρόεδρος της Βουλής να ρυθμίσει με απόφασή του τα αναγκαία για τη λειτουργία της. Επίσης προβλέπεται η ανάρτηση των παραδεκτών προτάσεων νόμου με λαϊκή πρωτοβουλία στην εν λόγω πλατφόρμα με σειρά προτεραιότητας, ενώ προβλέπονται και κάποια ελάχιστα μέτρα δημοσιότητας και ενημέρωσης της Βουλής και του κοινού για προτάσεις νόμου που αναρτώνται προς προσυπογραφή.

Στο **άρθρο 6** προβλέπονται οι δικαιούμενοι/δικαιούμενες να προσυπογράψουν έγκυρα πρόταση νόμου με λαϊκή πρωτοβουλία, ορίζονται τα ελάχιστα αναγκαία για την ταυτοποίηση του υπογράφοντος/της υπογράφουσας στοιχεία που πρέπει να συνοδεύουν την προσυπογραφή μέσω της ειδικής πλατφόρμας του άρθρου 4, ενώ διευκρινίζεται ρητά ότι υπεύθυνη επεξεργασίας και εκτελούσα την επεξεργασία των προσωπικών δεδομένων που συλλέγονται είναι κατά η Βουλή των Ελλήνων.

Στο **άρθρο 7** ρυθμίζεται η διαδικασία που ακολουθείται από τη στιγμή που μια πρόταση νόμου με λαϊκή πρωτοβουλία καταστεί επιτυχής, ήτοι καταφέρει να συγκεντρώσει τον ελάχιστο απαιτούμενο αριθμό έγκυρων υπογραφών. Συγκεκριμένα, προβλέπεται ότι η συνδρομή των τυπικών προϋποθέσεων του άρθρου 2 παρ. 1 του παρόντος (ελάχιστος αριθμός υπογραφών, δικαίωμα ψήφου των συνυπογραφόντων και συνυπογραφουσών) επικυρώνεται από τη Διάσκεψη των Προέδρων της Βουλής με βάση τα στοιχεία της ειδικής πλατφόρμας του άρθρου 4, ενώ η κατάθεση της επιτυχούς πρότασης νόμου γίνεται με πράξη του Προέδρου της Βουλής.

Ταυτόχρονα, εισάγονται κάποιοι ειδικοί κανόνες που αφορούν τη μεταχείριση μιας πρότασης νόμου με λαϊκή νομοθετική πρωτοβουλία στο πλαίσιο του ισχύοντος Κανονισμού της Βουλής. Προς το σκοπό αυτό, προβλέπεται ότι ο Πρόεδρος της Βουλής ή ο αντιπρόεδρος που ορίζεται από αυτόν, ως επικεφαλής και εκπρόσωπος του κατεχοχόν αντιπροσωπευτικού θεσμού του ελληνικού πολιτεύματος, θεωρείται ως προτείνων και υπογράφων την πρόταση νόμου με λαϊκή νομοθετική πρωτοβουλία, η

οποία εξομοιώνεται με πρόταση νόμου κατατεθείσα από βουλευτή, για όλες τις σχετικές προβλέψεις του Κανονισμού της Βουλής. Προβλέπεται επίσης ότι η πρόταση νόμου με λαϊκή πρωτοβουλία συζητείται και ψηφίζεται κατά την τακτική νομοθετική διαδικασία των άρθρων 89 και επόμενα του Κανονισμού της Βουλής, ενώ τέλος, με σκοπό την αρτιότερη δυνατή νομοτεχνική επεξεργασία του προτεινόμενου νομοθετικού κειμένου που προέρχεται από τη λαϊκή πρωτοβουλία, προβλέπεται υποχρεωτική εφαρμογή του άρθρου 92 του Κανονισμού της Βουλής.

Στο **άρθρο 8** καθορίζεται το χρονικό σημείο μέχρι του οποίου επιτρέπεται η ανάκληση αναληφθείσας πρωτοβουλίας για την κατάθεση πρότασης νόμου και ορίζεται ότι μετά το χρονικό σημείο αυτό η πρόταση νόμου με λαϊκή πρωτοβουλία δεν ανακαλείται. Ορίζεται επίσης η τύχη πρότασης νόμου με λαϊκή πρωτοβουλία που καθίσταται επιτυχής εντός της κοινοβουλευτικής περιόδου κατά τη διάρκεια της οποίας έχουν ήδη κατατεθεί στη Βουλή σύμφωνα το άρθρο 85 του Κανονισμού της δύο (2) προηγούμενες προτάσεις. Και προβλέπεται, τέλος, η δυνατότητα του αρμόδιου Υπουργού ή οποιουδήποτε βουλευτή να καταθέσει αυτούσια ως νομοσχέδιο ή (βουλευτική) πρόταση νόμου μια πρόταση νόμου με λαϊκή πρωτοβουλία.

Στο **άρθρο 9** ρυθμίζονται τα ζητήματα που αφορούν την προβολή των προτάσεων νόμου με λαϊκή πρωτοβουλία τόσο στα ΜΜΕ όσο και σε υπαίθριους χώρους, αλλά και θέματα διαφάνειας σχετικά με τις δαπάνες προβολής και συλλογής υπογραφών επί προτάσεων νόμων με λαϊκή πρωτοβουλία.

Τέλος, στο **άρθρο 10** προβλέπεται η έναρξη ισχύος του παρόντος νόμου.

Οι προτείνοντες βουλευτές

Αλέξανδρος Χαρίσης

Θεοπίστη Πέρκα

Αθανασία Αναγνωστόπουλου

Ευτυχία Αχτσιόγλου

Χουσεϊν Ζεϊμπέκ

Αθανάσιος Ηλιόπουλος

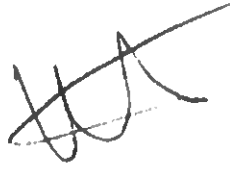
Δημήτριος Τζανακόπουλος

Μερόπη Τζούφη

Ευκλείδης Τσακαλώτος

Οζγκιούρ Φερχάτ

Θεανώ Φωτίου